

PAVOL JANÍK

Perestrojky kôň

Sú otázky, ktoré zrejme nikdy nebudú zodpovedané. Patrí k nim aj záhada, či bol sovietsky stranický boss Michail Gorbačov trójsky kôň niektorej západnej spravodajskej služby, s najväčšou pravdepodobnosťou britskej, alebo len nezvládol realizáciu svojej vízie perestrojky, čiže zefektívnenia Sovietskeho zväzu a celého spoločensko-ekonomického systému, ktorý oficiálne reprezentoval i fakticky ovládal v najširších medzinárodných dimenziách.

Po krachu globálne propagovaného ambiciózneho projektu prestavby reálneho socializmu sám tvrdí, že v skutočnosti bolo jeho cieľom zlikvidovať totalitný režim a ťažkopádne byrokratické štruktúry. To však môže svedčiť aj o tom, že sa chce radšej do dejín zapísať ako úspešný kontrarevolucionár než ako neúspešný reformátor. Politici sa totiž nikdy nehodnotia podľa zbožných želaní a veľkolepých predstáv, ale podľa dosiahnutých výsledkov.

Chronické konflikty, pretrvávajúce napätie a oživovanie nacizmu najmä na Ukrajine, v pobaltských štátoch i v Poľsku sú objektívnym pokračovaním rozpadu najprv sovietskeho bloku a následne Sovietskeho zväzu. Mnohí pozorovatelia nazývajú poslednú dekádu 20. storočia Veľká kriminálna revolúcia. Fakt je, že prominentní komunisti a ich potomkovia sa pohotovo transformovali na kapitalistov, hoci – pre istotu – sa dodnes maskujú označením kapitálotvorná vrstva a podobne.

Len si spomeňme na pieseň, ktorú už nikde nenájdete – *Není Vasil jako Vasil*, každý sklídí to, čo zasil. Text signalizoval, že v novej mocenskej garnitúre po 17. novembri 1989 podľa jedného z rozbehnutých scenárov bude patriť kľúčové miesto federálnemu šéfovi Socialistického zväzu mládeže Vasilovi Mohoritovi. Spočiatku sa teda naozaj hralo podľa nôt Moskvy, ale dohralo sa podľa partitúry z Washingtonu.

Vo všetkých doterajších revolúciách (počnúc francúzskou) sa rýchlo obsahovo vyprázdnilo heslá typu: sloboda – rovnosť – bratstvo, ktoré vystriedali rozličné

modely absolutizmu nezlučiteľné s hľadáním akýchkoľvek variantných riešení najrozmanitejších geopolitických, sociálnych a hospodárskych problémov. Ak zúžime zorný uhol iba na Československo – vari sa aspoň jeden potomok exponentov teroru z 1. polovice 50. rokov 20. storočia ospravedlnil za zločiny svojich predkov? Naopak – dedičné zásluhy zamatových hrdinov vygenerovali ďalšie generácie nedotknuteľných papalášov, ktorí každú vecnú kritiku paušálne zdiskreditujú – predovšetkým čarovným prútikom antisemitizmu.

Mnohí predstavitelia obdobia hrôzovlády mali skúsenosť z koncentračných táborov a niektorí aj z ich samospráv, zrejme preto nadobudli pocit, že môžu svojvoľne porušovať základné práva, rozhodovať o živote a smrti, kruto zaobchádzať s ľuďmi bez rešpektovania elementárnych princípov spravodlivosti.

Po nedávnom prelomovom stretnutí prezidenta USA s aktuálnym reprezentantom severokórejskej vládnucej dynastie by už nemalo jestvovať nijaké tematické tabu a malo by sa dať neobmedzene diskutovať o všetkých podstatných siločiarach moderných dejín s presahom do súčasnosti i nasledujúceho vývoja. Čo bude konečným produktom novej historickej kapitoly? Budú naďalej dva kórejské štáty, kde na juhu zostanú americké vojenské základne a sever sa bude sám transformovať podľa čínskeho modelu trhovej ekonomiky so zachovaním vedúcej úlohy jedinej politickej strany?

Do úvahy prichádza dokonca aj vytvorenie jedného štátu s dvoma systémami – tiež podľa vzoru Ríše strednej Číny, ktorá v roku 1997 prevzala od Británie jej kolóniu Hongkong a v roku 1999 od Portugalska jeho kolóniu Macao, pričom ich spravuje ako zvláštne administratívne oblasti. V tejto súvislosti si spomínam, že ako tajomník Zväzu slovenských dramatických umelcov v rokoch 1987 – 1989 som prijal čínsku delegáciu, ktorá sa živo zaujímala práve o perestrojku a počas debaty jej členovia oprávnené krútili hlavami nad mojim pokusom vysvetliť im, čo sa u nás vlastne deje.

Na základe čínskeho príkladu vzniká legitímna otázka, či sa perestrojka nevymkla spod kontroly, keďže jej autor vlastne nemal nijaký ekonomický program a celá koncepcia transformácie sa zredukovala na glasnosť, teda verejnú kritiku politického systému v celej historickej hĺbke i spoločenskej šírke – pravdaže – s výnimkou posvätného postavenia generálneho tajomníka Ústredného výboru Komunistickej strany Sovietskeho zväzu, z ktorej sa Gorbačov pohodne, ale na veľmi krátke obdobie stal prvým a posledným prezidentom ZSSR. Čo nasledovalo, vrátane zákazu Komunistickej strany

Sovietskeho zväzu, už vieme. Aby nedošlo k omylu, treba pripomenúť, že medzičasom existuje parlamentná Komunistická strana Ruskej federácie, ale je v opozícii.

V načrtnutých súradniciach možno ruskú politiku od nástupu Vladimíra Putina do vrcholných mocenských pozícií vnímať ako úsilie racionálne oživiť potenciál zvyšku niekdajšej supervelmoci a vrátiť krajinu do prvej celosvetovej ligy, kde sa v podstate už nachádza, čo vyvoláva mimoriadnu nevôľu konkurenčných síl, ktoré predpokladali, že s pomocou domácej vrstvy komsomolských kapitalistov budú nerušene pokračovať v rozkrádaní surovinových zdrojov, likvidácii priemyslu, rozvrate poľnohospodárstva, demontáži obranných kapacít a v atomizácii územnej celistvosti. Ak sa Putinovi podarí potvrdiť, že vytvoril odolný demokratický a ekonomicky efektívny systém, v ktorom bude fungovať aj prirodzená generačná výmena riadiacich garnitúr, zvyšok sveta bude musieť chtiac-nechtiac akceptovať Rusko ako kľúčového globálneho hráča v strednodobej i dlhodobej perspektíve.

<http://pavoljanik.sk/periodika.html>